

SZÓ- ÉS SZÓLÁSMAGYARÁZATOK

Névtani adatok és megjegyzések a Bodrogekő táji tagolódásához. JUHÁSZ DEZSŐ kiváló munkájában a Bodrogekőből még két kisebb tájat (*Bodrog melléke, Bodrogzug*) említ meg történelmi adatként (A magyar tájnévadás. NytudÉrt. 126. Bp., 1988. 64). Trianon után pedig szintén két egységet szokás megkülönböztetni: *Alsó-Bodrogekő* (a Magyarországon maradt déli rész) és *Felső-Bodrogekő* (a Csehszlovákiához, illetve Szlovákiához tartozó északi rész; következésképpen ezt a nevet használja VIGA GYULA, Hármashatár. Miskolc, 1996., Utak és találkozások. Miskolc, 1999. és BOGOLY JÁNOS, Királyhelme. Királyhelme és a Felső-Bodrogekő természetrajza és történelme. Pozsony/Bratislava, 1992.; ezekkel szemben SZATHMÁRY JÓZSEF 1987-ben még ezen a címen jelentette meg könyvét: „Királyhelme [Král'ovský Chlmec] és környéke helynevei”. Magyar Névtani Dolgozatok 76. Bp.).

NAGY GÉZA már – e kettőt nem véve figyelembe – öt tájegységet vesz figyelembe (A magyarországi Bodrogekő [ez a fentebb említett *Alsó-Bodrogekő* – M. L.] földrajzi nevei. Bodrogekői Füzetek 6–8. Pácin, 1994. 21–2). – Ezek: 1. „Az északon kanyargó egyik nagy bodrogekői ér, a Tice mellett egész sor község alakult ki”, név szerint: Ágcsernyő, Battyán, Kaponya, Lelesz, Bodrogmező (Leleszpályán – és érdemes megjegyezni, hogy ezt a magyarosított nevet ott egyáltalán nem használják, általános elnevezése: Pólyán), Boly, Zétény, Szinyér, Rad, Kisújlak, Pálfölde, Bodrogszentmária, Szolnocska, Véke és Bacska. Valamennyi helységben jártam, de sehol nem hallottam, hogy ezt a részt *Tice-vidék*-nek vagy *Tice-mellék*-nek nevezték volna. Tehát a körülírás megvan, de még – legalábbis jelenleg – külön neve nincs. – 2. „A legnagyobb bodrogekői ér, a Karcsa, Tárkány tájékán szakadt ki a Tiszából. Régen szinte végikanyargott az egész Bodrogekőzön... Mellékén települt Magyarországon Karos, Karcsa, Pácin, Nagyrozvágy, Kisrozvágy, Semjén, Láca, Cséke, Dámóc; Szlovákiában Bély, Dobra, Perbenyik, Királyhelme, Bodrogszent, Kiskécs, Nagykécs, Örs, Kiskövesd, Nagykövesd” (NAGY i. m. 22). Ennek, úgy látszik, kialakult (vagy kialakulófélben van) egy neve: *Karcsa-vidék*. Pallér Annamária negyedéves nagykövesdi hallgatóm szerint ezt a nevet – legalábbis Nagykövesden – nem ismerik. VIGA GYULA viszont a következőket írja: „Közös adottság – s az életmód és a műveltség vonatkozásában is meghatározó tényező – a bodrogekői táj, pontosabban azok az ökológiai feltételek, melyek a történeti tájon belül az ún. *Karcsa-mellék* (szlovákul: *oblasť Karča*, németül: *Karcsa-Gegend* – a beszurás és a kiemelés tölem, M. L.) jellemzői. (Bogoly János szerint Kiskécs mellett ebbe a falucsoportba tartozik Nagykécs, Perbenyik és Nagykövesd is.)” (VIGA GYULA szerk., Kiskécs. Hagyomány és változás egy bodrogekői falu népi kultúrájában. Dunaszerdahely, 2000. 307, 311, 316). Úgy veszem észre, hogy a *Karcsa-vidék* tájnév még a kialakulás, illetve a kialakítás stádiumában van. Ezt Bogoly János szóban közölte Viga Gyulával, hiszen munkájában a névről egy szó sem esik erről (BOGOLY JÁNOS, „Betűkbe szedett régmúlt”. Bodrogekő és Ung-vidék történelme 1900-ig az írott források tükrében. Királyhelme, 1994.). – 3. „A Bodrog mellé települt falvak tartoznak ebbe a csoportba. Magyarországon Felsőberek, Alsóberek, Vajdacska és Bodroghalom [egykor: Luka – M. L.], míg Szlovákiában Bodrogvécs, Bodrogszerdahely, Bodrogszög és Szomotor sorolható fel Bodrog mellett levő településként” (NAGY i. m. 22). A *Bodrog-mellék* kifejezést az ott lakók nem használják. JUHÁSZ DEZSŐ *Bodrog melléke* címszó alatt hozza, bár megjegyzi: „lehet, hogy alkalmi megjelölés” (i. m. 64). Minden bizonnyal ebben nagyon is igaz van. – 4. „A Bodrogekőzt a Nyírségtől elválasztó folyó, a Tisza mentén is jelentős települések alakultak ki az idők folyamán. Magyarországon Zemlénagárd, Révleányvár, Ricse, Cigánd, Tiszakarád és 1945 után a tanyavilágból községgé szerveződött Tiszacsermely és Györgyartló. Szlovákiában pedig Nagytárkány és Kistárkány” (NAGY i. m. 22). Ez éppenséggel igaz, de a Tiszához való kötés egy kissé veszélyes, már ami a tájegységet jelenti, illetve jelentené. Jelző nélkül bajosan tudjuk lokalizálni. JUHÁSZ DEZSŐ is adatolja *Tisza mente* címszó alatt: „a Tisza jobb parti vidéke az alsó szakasz men-

tén ... újabban a jugoszláviai magyarság nyelvében erősödött meg” (i. m. 103). Jómagam *Tisza mellék* megjelölés alatt találkoztam ezzel a kifejezéssel Szabolcs megyében (MNY. 1996: 471). Ha már megalkottuk és használjuk a tájnevet, a fentebb hiányolt jelzőt (pl. *zempléni, bodrogi*) célszerű volna megjelölni. Ezt a földrajztudományban igenis nagy következetességgel, olykor felesleges tudálékossággal is megteszik. – 5. „A bodrogi települések szinte ma is különálló része a *Bodrogzúg*-nak [kiemelés tőlem – M. L.] nevezett területen kialakult Kenéz, Viss, Zalkod. Hosszú ideig [a kezdetektől 1950-ig – M. L.] Szabolcs vármegye részeként élte a maga életét.” (NAGY i. m. 22.) Igaza van JUHÁSZ DEZSŐnek, amikor ezt írja erről a tájról: „Valószínűleg újkori mesterséges tájnév” (i. m. 64). A „valószínűleg” szót nyugodtan törölhetjük a könyvből, hiszen ennek a tájnak már 1864-ben megvolt a természetes elnevezése: *Sziget* (MIZSER: MNY. 1996: 470–1).

Vegyük figyelembe, hogy voltak, illetőleg vannak természetes tájneveink. Trianon ezeken némiképpen változtatott, és újabb nevek jönnek létre mesterséges, olykor mesterkélt úton is. Ezekkel is lehetne, sőt kellene valamilyen formában foglalkozni.

MIZSER LAJOS